

политических, экономических, правовых и ценностно-нормативных аспектах предвыборной кампании народных депутатов в Украине.

Ключевые слова: выборы, избиратели, политические экспектации, электоральные приоритеты, политическая деятельность, мимикрийные практики, политические интересы.

Lobanova A. S. Political Expectations and Electoral Priorities of Voters in Central Ukraine. (Parliamentary elections 2012)

In this work presented the state of electoral priorities of voters in the central region of Ukraine during the parliamentary elections in October 2012. There were revealed the characteristic features of the electoral process and identified the dominant political expectations of its subjects. In particular, we show that most of the political expectations of the Ukrainian society on the further democratic development of Ukraine did not come true; electoral preferences changed comparing to the previous parliamentary elections; dominant factors of electoral choice of majoritarian candidates were their personal traits and qualities, their ability to solve social problems, but not their political affiliation. Special attention is paid to the political, economic, legal and regulatory aspects of the election campaign in Ukraine.

Key words: elections, voters, political expectations, electoral priorities, political activity, mimicry practices, political interests.

Стаття надійшла до редакції 16. 01. 2013 р.

Прийнято до друку 29. 03. 2013 р.

протоколом № 6.

Рецензент – д. соц. н., професор Кононов І. Ф.

УДК 316. 334. 3

Катаєв С. Л., Мосаєв Ю. В.

**ЕЛЕКТОРАЛЬНІ ПЕРЕВАГИ ДОРΟΣЛИХ І ДІТЕЙ
У ЗАПОРІЖЖІ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ**

Дослідження електоральних переваг дає можливість глибше вивчити політичну культуру та співвідношення політичних сил.

У Запорізькому регіоні переважають симпатии Партії регіонів і комуністів. Але є деякі нюанси, які важливо розглянути для прогнозів майбутніх виборів. Саме з метою прогнозування майбутніх виборів ми вирішили дослідити думку майбутніх виборців, а саме школярів старших класів, стосовно їх політичних симпатій і переваг.

Проблематика електоральної поведінки досить широко досліджується в Україні. Зокрема ці проблеми досліджують Бекешкіна І.,

Вишняк О.[1], Гугнін Е.,Зубченко О., Міщенко М., Князева Є., Хмелько В., Черкашин К.[2], Чигрин В. та ін.

Розгляд електоральної ситуації в конкретному регіоні становить частину перспективної для політичної соціології України мети створення політичної мапи країни для формування диференційованої стратегії майбутніх виборів президента.

Розглянемо спочатку електоральну ситуацію в Запоріжжі. У місті розташовано 3 округи: 74, 75, 76. 74 округ охоплює Комунарський і частину Жовтневого району Запоріжжя. Якщо говорити про основних претендентів на депутатський мандат, то їх було три. Основним з них вважався Я. Сухий, який у запорізькому регіоні на слуху останні півтора десятка років – ще з тих пір, як він координував зв'язки з громадськістю на "Мотор Січ". Починаючи з 2000-го року, незмінно обирається народним депутатом України. За час активної політичної діяльності перемінив чимало партій, але в 2005-му міцно закріпився в "основному складі" Партії регіонів. З тих пор постійно входить до складу парламентського комітету з питань соціальної політики й праці. Я. Сухий має невеликий досвід роботи на чолі Тернопільської облдержадміністрації в 2010 році, однак із цієї посади нардеп незабаром був відряджений назад у ВР.

З огляду на величезний досвід роботи в парламенті й той факт, що Я. Сухий надавав протягом багатьох років реальну допомогу людям, регулярно й успішно проводив особисті прийоми в декількох районах Запоріжжя, його шанси потрапити у Верховну Раду були набагато кращими, ніж інших кандидатів. Основною проблемою даного кандидата було те, що йому, на вимогу партії та компанії «Мотор Січ», довелося змінити округ. Зазвичай його електоральною вотчиною була територія Шевченківського району м. Запоріжжя. Цей район найбільший за кількістю населення і другий за територією. Електоральною особливістю даного району міста є те, що одна частина району – типовий «спальний район», а інша частина – промислова. На території району є кілька потужних промислових підприємств («Запорізький абразивний комбінат», фабрика морозива «Айс», казенне підприємство «Іскра», «Запорізький автогенний завод», «Запорізький оліє-жировий комбінат»), але всі ці підприємства контролюються підприємцями з дніпропетровського регіону, які здебільшого займають нейтральну політичну позицію. В той час як найбільше підприємство району «Мотор Січ» є економічною базою обласної «Партії регіонів», представники якої на даній території виграють всі останні вибори. І саме тому балотування «моторівського» кандидата по округу № 74 місцеві політологи називали дуже ризикованим. Він має дуже строкатий політичний ландшафт. Географічно округ складається з двох районів міста (Комунарівського та Жовтневого), один з яких (Комунарівський) ділиться на два мікрорайони (Космос та Піски), які належать до різних електоральних ніш. Перша електоральна ніша даного округу комуністична, яка належить до

мікрорайону «Космос». Це найбільша електоральна ніша округу, на території якої розміщено базу комуністичного електорату і де Комуністична партія України провадить найактивнішу політичну діяльність. І тому балотування на цьому окрузі лідера місцевих комуністів О. Бабуріна здавалося великим ризиком для представника влади. Другою зоною ризику провладного кандидата був той факт, що в цьому окрузі мешкає чимало прихильників партії «Батьківщина» і їхня електоральна база в районі в минулі роки – це працівники ПАТ «АвтоЗАЗ». Мікрорайон «Піски» таїв іншу небезпеку для Я. Сухого, оскільки він був електоральною базою колишнього депутата Верховної Ради України П. Сабашука. В той же час Жовтневий район міста – це район, в якому проживає найменша кількість запоріжців і більшість з них є представниками заможних верств населення. Всі фактори створювали інтригу на цьому окрузі. У підсумку Я. Сухий зміг здобути 24,9%, за Сабашука проголосувало 22,8%, а за Бабуріна – 20,1%. Можливо, перемога дісталася б Сабашуку, якби не участь у кампанії кандидата від УДАРу М. Мігасова, який набрав 7% протестного електорату.

А в рамках вже згаданого Шевченківського району переміг генеральний директор компанії «Мотор Січ» В. Богуслаєв. Регіонал одержав 50,1% голосів. Тим часом кандидат-комуніст О. Бабурін набрав 17,8% (обіймає посаду генерального директора ТОВ "Запорізька індустріальна компанія", є подвійним тезкою нардепа від КПУ О. Бабуріна), "ударівець" А. Охріменко – 13,8%, а представник "Свободи" Т. Книш – 12,7%. Зважаючи на легку перевагу «моторівського» кандидата, слід відзначити певні тенденції, які проявилися на 77 виборчому окрузі. По-перше, 50% активного електорату не підтримує провладну партію. Інша тенденція полягає в тому, що представник партії ВО «Свобода» набрав понад 12%. Але ця тенденція стає зрозумілою, коли дізнатися, що більшість членів молодих «свободівців» проживає саме в цьому районі міста. До того ж останнім часом сформувалася група прихильників «Свободи» серед працівників ВАТ «Запоріжсталь». У цьому районі міста розташована греко-католицька церква, парафіянами якої є здебільшого вихідці з Західної України, які традиційно голосують за опозиційні сили. Наявність в районі високого відсотку молоді сприяло високим результатам партії «УДАР» та її представнику А. Охріменко.

Інтрига іншого роду зароджувалася у виборчому окрузі № 75, де багато хто з політологів передбачав, що екс-губернаторові Запорізької області О. Старуху вдасться повторити "політичне чудо", що відбулося в 2010 році, коли на виборах мера Запоріжжя переміг БЮТівець О. Сін. Крім того, є дані, що висування Старуха активно лобював нардеп С. Соколов. Але у перемозі його брата С. Кальцева, що балотувався в даному окрузі (Ленінський і Заводський райони м. Запоріжжя) не сумнівалися виборці і тому він набрав більше ніж 34 тис. голосів

(38,4%). Цьому сприяли його благодійні проекти на теренах округу, які здійснювалися не один рік. Результатом став високий рівень пізнаваності його на теренах зазначених районів міста. Вже згадуваний О. Старух посів друге місце (15,7%). Третє дісталось кандидатові від УДАРУ головному редакторові найпопулярнішої в місті щотижневої газети «Субота+» Б. Василенко (15%), представнику журналістської династії, який став відомим на всю країну, вивісивши в центрі міста біл-борд із зображенням А. Гітлера на знак протесту проти пам'ятника Й. Сталіну, що відкритий у Запоріжжі силами Комуністичної партії України.

Колишній мер Запоріжжя Є. Карташов одержав прогнозовано легку перемогу на № 76 окрузі (Хортицький і Орджонікідзівський райони), де зміг набрати 31,6%. Другий результат був у кандидата від КПУ С. Пшигоцького (21,2%), третій – у кандидата від УДАРУ В. Варецького (15,3%), четвертий – у кандидата від "Батьківщини", відомого спортсмена та олімпійського призера А. Варданяна (14,1%). Можна констатувати, що перемога провладного кандидата була обумовлена розпорошенням протестного електорату. Та в даному разі більша інтрига точилася з приводу самого балотування Є. Карташова від Партії регіонів. Цей округ завжди мав репутацію опозиційного. На його теренах відсутні великі промислові підприємства і саме тому Партія регіонів не має стійкого електорату, який би підтримувався керівництвом тих чи інших підприємств. Саме тому тільки кандидатура колишнього мера давала можливість здобути перемогу провладній партії в цьому окрузі.

Якщо в кожному з округів Запоріжжя точилася боротьба, то в обласних округах кандидати від партії влади перемогли дуже легко. Єдиною сенсацією став результат голосування в окрузі № 78 (м. Бердянськ, Бердянський, Куйбишевський, Розовський, Чернігівський райони). Тут перемогу одержав місцевий бізнесмен О. Пономарьов, депутат від Запорізької обласної ради, що брав участь у виборах як самовисуванець. За нього віддали голоси 50% виборців. А фаворит кампанії колишній мер Бердянська народний депутат В. Баранов став другим з результатом 37,9%. В. Баранов йшов на вибори від Народної партії. Партія регіонів робила ставку саме на представника дружньої партії і тут свого кандидата не виставляли. Але в цьому разі партія влади недооцінила зміни політичного ландшафту. Так свого часу вони своїми силами вели антибаранівські передвиборчі кампанії. Це знизило до нього довіру в місті, що і було продемонстровано в рамках даної передвиборчої кампанії.

В окрузі № 79 із центром у місті Василівка вів активну роботу з електоратом заступник міністра економічного розвитку й торгівлі В. Бандуров. Результат В. Бандурова – 55,9%. Кандидат-комуніст В. Величко став другим (19,8%), а кандидат від УДАРУ Анатолій Шевченко – третім (15,7%). Для даного округу подібна поведінка електорату досить знайома, адже на території округу розташовані такі промислові гіганти як Запорізька атомна електростанція та Запорізький

залізорудний комбінат. В рамках кампанії В. Бандуров зарекомендував себе як дуже перспективний політик.

Є. Балицький – заступник директора з економіки ТОВ "Мелітопольський автогідроагрегат", кандидат від ПР в окрузі № 80 (Мелітополь і Мелітопольський район). Його відсоток (54,4%) більш ніж втричі вищий від відсотка самовисування В. Коротуна, що посів друге місце (17,3%). Мелітопільці зажди стабільно голосують за партію влади.

Були максимально обласкані увагою влади виборці округу № 81 (Токмак, Веселовський, Михайлівський, Приазовський, Приморський, Токмакський, Якимівський райони), де від ПР балотувався син генпрокурора В. Пшонки А. Пшонка. Йому вдалося зібрати 65,4% голосів, а комуніст Анатолій Морозов, представник об'єднаної опозиції Валерія Матвієнко і "ударівець" Т. Мазур набрали вдвічі менше, ніж висуванець від влади. Взагалі йому вдалося зробити переворот у свідомості українського шоу-бізнесу, тому, що смт Веселе відвідали на його підтримку І. Білик, М. Поплавський, Н. Бучинська, Н. Валевська та інші зірки українського шоу-бізнесу. До цього зірки подібного калібру сюди не заглядали.

Серйозна баталія очікувалася в окрузі № 82 (Гуляйпільський, Вольнянський, Запорізький, Новомиколаївський, Пологівський райони, частина Оріхівського), де кандидатів від влади заступникові запорізького губернатора О. Дудці протистояв голова запорізької об'єднаної партії УДАР Вадим Кривохатко, що був міліціонером, а нині він керівник одного з найбільших фермерських господарств регіону. Для підтримки свого кандидата партія В. Кличка навіть провела передвиборчий з'їзд у Запоріжжі, лідер партії особисто агітував за опального кандидата, якому погрожували карним переслідуванням (і таки оголосили в розшук). Однак О. Дудка зумів одержати 39,9%, а за В. Кривохатку проголосувало 27,2%. Третім був кандидат від "Батьківщини" В. Куценко, який набрав 13,1%. Цього з невеликим запасом вистачило б В. Кривохатку, щоб виграти у Дудки О. Але й тут у "Батьківщини" і партії В. Кличка зі співробітництвом не склалося.

Розглянемо проблему ефективності соціологічних досліджень і здатність їх прогнозувати результати виборів. Спиратимемось на дані двох округів 74 та 76. Ці округи обрані для аналізу, оскільки тут перед виборами опитувалися не тільки дорослі але й школярі. Всього по двох округах опитано 100 школярів старших класів. Як показали дослідження, думка школярів виявилася точнішою, ближчою до остаточних результатів, ніж думка дорослих. Звернемось до конкретних даних. (Див. табл. 1 та 2).

Таблиця 1

**Дані опитування дорослих і дітей до виборів
і остаточні результати по 74 округу (в % по даній партії)**

№	Найменування партії	Опитування дорослих	Опитування дітей	Результати
1.	Партія регіонів	23,5	30,5	33,0

2.	Комуністична партія України	21,2	8,3	20,9
3.	ВО «Батьківщина»	17,1	30,5	19,3
4.	Партія «УДАР»	15,6	8,3	14,4
5.	ВО «Свобода»	3,4	2	5,9
6.	Партія «Україна – Вперед!»	8,8	11,1	2,4
7.	Партія «Наша Україна»	3,6	2	0,4
8.	Ще не вирішив	15,4	11	

Рейтинги депутатів і партій збіглися по перших 4 позиціях і майже збіглися по останніх. Рейтинги трохи змістилися, але тенденції збереглися.

По 76 округу ситуація аналогічна. Перед виборами партія ВО «Свобода» мала менший рейтинг, ніж партія Н. Королівської «Україна – вперед!» Після виборів ситуація змінилася і ВО "Свобода" випередила партію "Україна – вперед". Так, ВО "Свобода" з 2% піднялася до 6,0%, А Королівська, навпаки, з 8,7% опустилася до 2,5%. Розглянемо ситуацію щодо мажоритарних кандидатів.

Таблиця 2

Дані опитування дорослих і дітей до виборів і остаточні результати по 76 округу(у % по кандидатові)

№	Прізвища кандидатів	Опитування дорослих	Опитування дітей	Результати
1.	Є. Каргашов (Партія регіонів)	42,4	29	31,6
2.	С. Пшигоцький (КПУ)	15,9	18	21,2
3.	В. Варецький (УДАР)	12,3	18	15,3
4.	А. Варданян (Батьківщина)	11,3	17	14,1

Діти активніше обирали за опозицію і в цілому виявилися точнішими у своїх прогнозах. Так, різниця по першому кандидату серед дорослих 10,8 процентних пунктів у бік, що перевищує реальні результати (відповідно 42,4% опитування і 31,6% реальність), а у дітей ця різниця становила всього 2,6 процентних пунктів у бік зменшення (29%).

По опозиційних депутатах різниця у дітей і дорослих за процентними пунктами практично однакова. Але дорослі помилилися, зменшивши реальний результат, а діти помилилися, перебільшивши реальний результат.

Так, кандидат від ВО "Батьківщина" реально отримав 14,1%, а діти в опитуванні йому дали 17,6% (різниця 3,5 пункту), тоді як дорослі в опитуванні дали 11% (різниця – 4 пункти).

Кандидат від УДАРу реально отримав 15,3%, від дітей в опитуванні він отримав 17,6% (різниця 2,3 пункту), від дорослих в опитуванні отримав 12,3% (різниця – 3 пункти).

Кандидат від комуністів реально отримав 21,2%, від дітей – 18% (різниця 3,2 пункту) від дорослих в опитуванні 15,9% (різниця 5,3 пункту).

Прогноз дітей виявився точнішим, хоча їх було опитано по округу всього 50 чол., а дорослих – 600 чол.

Висновки. В цілому результати виборів відповідали очікуванням політологів. Вибори Запоріжжя, як і на попередніх виборах, здебільшого залишилися прихильниками Партії регіонів. На другому місці за симпатіями виборців опинилися комуністи. Але під час виборів сталися й несподіванки. Це, перш за все, досить високий процент прихильників партії «Свобода». В цілому, виборці Запоріжжя обрали ті ж самі партії в парламент, що і вся Україна, хоча й з різними відсотками. Дорослі і діти голосували консолідовано, але діти дали більший відсоток опозиційним партіям та кандидатам від них. Думка дітей виявилася ближчою до загальноукраїнських показників, ніж до регіональних. Можна зробити висновок, що діти за своїми політичними вподобаннями менше залежать від регіональних особливостей, а більше наближені до загальноукраїнських усереднених показників.

Список використаної літератури

1. Вишняк О. І. Електоральна соціологія: історія, теорія, методи. – К. : Інститут соціології НАН України, 2000. – 309 с. **2. Электоральная дифференциация территории Донецка по итогам общегосударственных голосований 1998 – 2006 годов (уровень районов города) // Стосунки Сходу та Заходу України: минуле, сьогодення та майбутнє.** – Луганськ : Знання. – 366 с.

Катаєв С. Л., Мосаєв Ю. В. Електоральні переваги дорослих та дітей у Запоріжжі: порівняльний аналіз

У статті викладено результати аналізу виборів до Верховної Ради України в м. Запоріжжя. Порівнюються дані соціологічних опитувань дорослих і дітей щодо політичних уподобань з остаточними результатами виборів. Підкреслюється, що політичні симпатії виборців Запоріжжя, якщо порівнювати з виборами 2010 р., є сталими. В цілому, результати виборів відповідали очікуванням політологів, хоча вони не були позбавлені елементу непередбачуваності. Не виправдалися прогнози експертів щодо рейтингу ВО «Свобода» в м. Запоріжжі. Електоральні уподобання дорослих та дітей збігаються. Водночас було

зафіксовано, що більший відсоток старшокласників порівняно з дорослими надають перевагу опозиційним партіям і кандидатам від них.

Ключові слова: електорат, електоральна поведінка, політична свідомість, політична позиція, електоральна ніша, політичні уподобання.

Катаєв С. Л., Мосаєв Ю. В. Электоральные предпочтения взрослых и детей в Запорожье: сравнительный анализ

В статье излагаются результаты анализа выборов в Верховную Раду Украины в г. Запорожье. Сравняются данные социологических опросов детей и взрослых относительно их политических предпочтений с окончательными результатами выборов. Подчеркивается, что политические симпатии избирателей Запорожья, если сравнить с выборами 2010 г., являются устойчивыми. В целом, результаты выборов отвечали ожиданиям политологов, хотя они не были лишены элемента непредсказуемости. Не оправдались прогнозы экспертов о рейтинге ВО «Свобода» в г. Запорожье. Электоральные установки взрослых и детей совпадают. В то же время было зафиксировано, что больший процент старшеклассников в сравнении со взрослыми отдают предпочтение оппозиционным партиям и кандидатам от них.

Ключевые слова: электорат, электоральное поведение, политическое сознание, политическая позиция, электоральная ниша, политические предпочтения.

Kataev S. L., Mosaev U. V. The Electoral Priorities of the Adults and Children in Zaporozhye: Comparative Analysis

The article presents results of the analysis of the elections to the Verkhovna Rada of Ukraine in Zaporozhye. Here compared the final results of the elections and the data of sociological surveys of children and adults concerning their political preferences. It is emphasized that the political sympathies of voters in Zaporozhye are stable compared to elections in 2010. On the whole, the results of the elections meet the expectations of political experts, although there still was an element of unpredictability. Electoral prognosis as for all-Ukrainian union "Svoboda" in Zaporozhye did not come true. Electoral priorities of the adults and children coincide. At the same time it was reported that a higher percentage of high school students, compared to adults, prefer the opposition political parties and their candidates.

Key words: elections, behavior, political consciousness, political position, political priorities.

Стаття надійшла до редакції 18. 12. 2012 р.

Прийнято до друку 29. 03. 2013 р.

протоколом № 6.

Рецензент – д. соц. н., професор

Рущенко І. П.